

Eugeni d'Ors

Octavi Fullat Genís

Els modernistes es regien pels principis de la Natura mentre que els noucentistes es regulaven segons el cànon de l'Home. L'estètica noucentista porta a l'ètica. La visió clàssica del món condueix a la civilitat, a l'aristocràcia de la conducta col·lectiva. Ni hedonisme ni nihilisme modernistes o romàntics, sinó mesura i continència. Aquesta manera d'entendre el món comporta una pedagogia fonamental, o normativa educacional bàsica, ben diferent de la de Rousseau.

El mateix D'Ors vincula així el Noucentisme amb l'humanisme clàssic: «l'entrada de l'art en Era clàssica suposa un mediterranisme general de viure. Tot classicisme que no estigui animat per un Humanisme és una closca sense fruit. I tot humanisme suposa... *Riquesa i Curiositat*» (glosa 21-V-1907). *La raó té els seus sentiments que la sensibilitat no sent*. L'exercici d'aquests sentiments de la raó, estranys a la sensibilitat, s'anomena *gust*.

La seva categoria noucentista de proporció, correspondència, mesura —el *mésos* dels grecs—, és la categoria que enriqueix la força unificadora de la realitat humana. Defineix amb concisió el seu pensament: «Cal amar la pròpia puixança; cal amar també els propis límits» (glosa 8-VI-1912).

Eugeni d'Ors decidí vertebrar culturalment Catalunya «ja que tenir vèrtebres és tanmateix un deure suprem» (glosa 17-IV-1921). Tota la política de D'Ors es redueix en l'última instància a pedagogia, sosté Aranguren

a *La filosofia de Eugenio d'Ors*. La cultura estructura un poble; el sentimentalisme romàntic, en canvi, el desfà ben aviat.

La pedagogia general que es deriva d'aquesta *Weltanschauung* reforçarà el valor del *treball* —entès com l'esforç que venç resistències— i del *joc* —comprès com l'activitat interior que consisteix a complaure's amb la pròpia potència que venç tota mena de fatalitats, exteriors a la força de decidir.

Xènius no és cartesià; en tot cas, serà fichteà. El que sí queda supervalorada és la *llibertat* enfront de la *natura*. El procés educador serà *treball* i *joc*. Assevera D'Ors: «S'és violent per instint. Se tracta d'afranquir-se'n per la cultura» (glosa 9-I-1913). El Noucentisme, definit per D'Ors, abraça la raó i la sensació —la suma és el seny. En una glosa de 1911 afirma la mateixa concepció, bé que de forma més suggestiva: «La raó respecta els furs de la vida, tot combatent-los, és justament lo que havem anomenat *seny*» (8-IV-1911). La *razón vital* d'Ortega y Gasset constitueix un concepte, si més no, emparentat amb la noció del *seny*. Aquest, el seny, tradueix la cosmovisió metafísica de Xènius, segons la qual resulten indispensables tant la *natura* com la *cultura* a fi que hi hagi fenomen humà. Ara bé, el *seny* suposa que la raó està per damunt de tot.

Eugeni d'Ors viu tibant i tens entre el *barroc* que ell era i el *clàssic* que decidí ser. Això fa que no s'alliberi mai, del tot, de l'ambigüitat. Amb tot, procura una síntesi entre la raó i el sentiment. En l'acció estableixen contacte tots dos. Així passarà que els mètodes de la tecnociència i els mètodes pedagògics coincideixen en l'acció. En el *treball* i en el *joc*, en l'acció, lluiten la potència interna i la resistència externa; raó i sentiment coincideixen en el seny. Mesura i elegància, raó i sentiment —«versos mesurats i lliscadors»—; al capdavant *seny*, a fi de construir la història de la societat, de la Ciutat, en contra de la Fatalitat, del natural.

Solament l'acció farà triomfar la raó viva en el si de les fatalitats còsmica i social. Entre el *jo* —albir— i el *no-jo* —natura més història— fa de pont l'acció, i l'acció també, és clar, educadora. El *jo* —capacitat de decidir segons el seny— *colonitzarà* —expressió orsiana que vol dir *ordenar*— tota la resta, tot allò que no és ell. Fichte i també el romanticisme alemany, Natura i civilització. La cultura és el resultat de l'acció. Escriu gràficament: «Sense l'univers, l'escriptor no seria ser; sense tots els homes ell no seria home» (glosa 23-V-1906). «Tota sardana és una composició. Els balladors, amb sos regulars moviments componen un ritme, el *creen*. I, com un ver ritme és sempre una cosa definitiva, cada sardana, un cop ballada, un cop *feta*, ja no pot morir. Encara que ulls sensuals ja no la vegin, ella viu, ella viurà eternament» (glosa 25-IX-1913).

L'antítesi gràfica de *l'home que treballa i que juga*, antítesi antropològicament i pedagògica rebutjable, ens la presenta Xènius amb aquesta sobrietat i imatgeria: «Hi ha una personificació que jo veig simètricament oposable amb simetria que arriba fins a la imitació fònica, com en un joc de paraules, al nostre *Home que treballa i que juga*...; és *l'Home que bada i fuma*».

El *seny* guanya i preval amb el diàleg, amb la inseguretat de la ironia. Orientació també educativa: «L'home qui parla a un altre en monòleg en què és ell qui dóna, sense rebre res, obra en funció de Pensament Dogmàtic. L'altre que ho fa en interrogatori, en què és ell qui rep sense donar, obra en funció de Pensament Polític. Però, el qui pròpiament *dialoga*, el qui dóna i rep, i dóna rebent i rep tot donant, és el que es mou dins el Pensament Irònic. I moure's dins el pensament irònic és lo que he anomenat... Seny» (glosa 19-V-1913).

Rousseau serà l'emblema de la ineducació i de l'antipedagogia, perquè entre l'irracional romanticisme i el racional classicisme, es lliura al primer sense embuts en lloc de pensar i d'actuar en conformitat amb el seny, el qual enllaça raó universal i sentiment concret: «¿Quina fou l'essencial lliçó de Jean-Jacques? Renegar de la Civilitat. Renegar de la Història. Negar l'educació. Sistematitzar la ineducació» (glosa 2-VI-1911). Davant de l'Escola Activa, el pensament orsià valorarà tot el que prové de Dewey i negarà tot el que es deriva de Rousseau.

La raó està al servei de la vida, però no al servei de la vida espontània, biològica o bé pulsional; ans es col·loca al servei d'una vida *assenyada*. Ni autogestió —la sola endocrinologia— ni tampoc absoluta heteroeducació guiada per paràmetres racionals i autònoms. Educació de l'*obra ben feta*, portada de la mà del seny. «Tan sols s'entén allò que es fa»; però allò que es fa adquireix significació des del jo, on s'actua la llibertat moral. Perquè la *natura* no és *ratio* i la *història* tampoc, cal colonitzar, actuant assenyadament, l'una i l'altra. Educar serà actuar tan bé que l'infant abandoni l'*status naturae* i ingressi en l'*status rationis* —entengui's la *raó viva*—. L'educand aprendrà a actuar segons l'albir, la decisió sensata: «Tota floració humana —art, ciència, vida— ha d'exalçar i reforçar la llibertat, l'albir; la idealitat crea la teoria de l'Arbitrarisme» (glosa 29-VIII-1906).

«Un primer pas en el camí de les adquisicions ètiques va fer que els homes comencessin a entendre que lo excessivament fàcil... és immortal» (glosa 10-VI-1914). Dewey, un cop més, ha cridat l'atenció a Eugeni d'Ors en contra de Pestalozzi. *L'interès i l'esforç* del primer és una obra que el colpeix. L'activitat i la producció, per més que costin, són els factors de l'aprenentatge i de l'educació en general. Parlar un idioma estranger constitueix el premi de mesos i mesos d'esforç. «*Espontàniament...* L'etern espontàniament dels romàntics!... Però, ¿és que creieu que l'*interès* pot venir sense l'activitat, sense l'*esforç*? ¿No capiu que lo que ens interessa en les coses és lo que nosaltres posem en elles... i, per consegüent, el nostre esforç?» (glosa 18-XI-1910).

L'*obra ben feta* és el resultat de l'esforç. Ni Neill, doncs, ni Rogers, ni tampoc les pedagogies institucional i llibertària. Més encara; algun moviment d'escola activa també queda bandejat perquè no valora suficientment la pertinàcia i l'afany. D'Ors constata, a més, que no hi ha esforç sense dolor. L'*obra ben feta* serà dolorosa. Una pedagogia de la felicitat és inhumana; a tot estirar, servirà per als àngels. El mateix fet de la vida no es realitza sense una guerra constant contra l'acció destructiva de l'ambient. «Respirar és guanyar una batalla» (glosa 10-III-1911).

Però l'obra ben feta, inclosa l'educativa, no solament és activa, esforçada i dolorosa; per damunt de tot ha de ser harmònica. Què passa si extraviem o esgarriem l'harmonia? «I ara la guerra és entre nosaltres, i les passions corren, com bèsties folles, pel carrer. La nostra Doctora d'harmonia no és ja, l'hem perduda». La figura i la bellesa de la Teresa, la Ben Plantada, se n'han anat. Què resta? El desert i, en el desert, l'home per a home, un llop.